

862M

סודי
עוֹתָק מִס' 1 מִחוּר 2
24 דפים

סטנוגרמה

פר ו ט ו ק ו ל
ישיבת הועדה להתיישבות
יח' בחשון תשל"ד - 13.11.73

נכחו השרים: י. גלילי - יו"ר, ח. גבתי, מ. חזבי, נ. פלד, מ. קול,
ז. שרף, פ. ספיר.

נעדרו השרים: א. אבן (בחו"ל), מ. דיינ.

נכחו חברי הנהלת הסוכנות היהודית: ר. וייץ, מ. קרונה, א. שנקר, ע. שפירא

נעדרו חברי הנהלת הסוכנות היהודית: א. דולצין, י. צור, מ. ריבלין.

משתתפים נוספים:

מטעם הממשלה:	א. אבני	-	משרד השיכון
	ע. ארנן	-	לשכת השר גלילי
	י. ארקין	-	משרד האוצר
	ז. דיבון	-	משרד החוץ
	מ. גורליק	-	רמת מגשימים
	מ. ריין	-	מינהל מקרקעי ישראל

מטעם הסוכנות היהודית: י. אדמוני, י. אייגס, א. נחמני.

א. ליסבסקי - מזכיר הועדה

סדר היום: הת/1. פיתוח רמת הגולן
הת/2. שילוב ישובי הספר במערכת ההתגוננות

רשמה: מלכה טרלו

- הת/1. פיתוח רמת הגולן
הת/2. שילוב ישובי הספר במערכת ההתגוננות

היו"ר השר י. גלילי: אני פותח את הישיבה.

נקדיש את הישיבה היום לדיון בנושא רמת הגולן.

סיכום של מה שאירע בשרשרת הישובים בימי המלחמה, והצעות להמשך יישוב ופיתוח.

מר י. אדמוני: אי אפשר להתחיל את הסקירה בלי להזכיר

מה שאירע בגולן בימי המלחמה. העובדה של נטישת הישובים באה כרעם ביום בהיר עליהם, וזה היה ^{דבר}שקשה היה לחברים לעכלו. אם פינוי הנשים והילדים הובן, הרי בנטישת הגברים, שפירושה נטישה גמורה של המשק, על כל מה שיש בו, היה משכר לא קטן. החברים ירדו בלית ברירה. אולם כרגע הראשון כאשר הדבר נתאפשר, יחז עם הכוחות הראשונים שטאטאו את הסורים מהרמה, חזרו החברים לכל ישוב שבו הדבר היה אפשרי. הם חזרו לא רק כדי לראות מה שקיים ומה לא קיים, מה מידת הנזק שנגרם, אלא בנסיון לשקם ולהפעיל את המשק במהירות האפשרית. אפשר לציין, שהמשק שוקם והופעל במהירות גדולה. היום מידת הנזק שעדיין נראה היא די מועטה, ולא יעברו ימים רבים עד שהנזק יתוקן כליל.

בתוך רעם התותחים התכנסו הישובים בגולן

וניסו לעשות לעצמם חשבון נפש על מה שעבר עליהם. בפגישה שקיימו הם סיכמו לעצמם מספר משאלות. האחת היא הערכה לצה"ל על המהירות שהוא פעל להחזרתם לבתים שלהם, ופה צה"ל עשה מעל ומעבר, כדי לאפשר לא רק חזרה לגולן, אלא ממש חזרה לעבודה. בעוד שכוחות צה"ל נעו בשטח,

החברים יצאו לחריש, לדיסקוס, לזריעה, הוצאת תפוחי אדמה ועיבוד מטעים. הישובים חושבים שיש לעשות כל מה שדרוש על מנת שהישובים לא יפוננו בעתיד. שהערכות תהיה כזאת שפינוי לא יידרש.

הישובים מצאו לעצמם אתגר להכפיל את האוכלוסיה בגולן תוך שנה. הם פנו למוסדות הקשורים לזה וביקשו לסייע להם בבצוע האתגר הזה, כדי לבצר את האוכלוסיה. הישובים ביקשו להעמיד את כל האמצעים הדרושים, והם סיכמו לעצמם שאיכלוס הגולן באוכלוסיה גדולה ורחבה, מחייב, נוסף לקמת הישובים הכפריים, גם הקמת מרכז עירוני שיהיה מוקד לאוכלוסיה הגדולה.

על סדר היום שלנו לפני המלחמה היתה תכנית להשלמת הפעולות ברמת הגולן. בעצם, זו היתה רויזיה של התכנית הראשונית שהכחנו כזמנו לפני הועדה הזאת. הרויזיה הזאת נובעת מן המידע שרכשנו במשך השנים האחרונות, והיא מציעה שינויים לא דרסטיים. התכנית הראשונית היתה די מקיפה וטובה. היא הציעה שינויים קטנים והצעות בקשר לתוספת ישובים; הצעות בקשר לפיתוח התשתית והצעות בקשר לאיכלוס הרמה.

כאשר שמענו את הצעת הישובים, למעשה גיבשנו עמדה שאין פה דבר שלא היה במחשבה לפני המלחמה - תכנית להאצת הפיתוח של רמת הגולן, לפי מה שהצגנו לעצמנו במשך שנתיים וחצי. פעולות שתתחלנה עכשיו, תימשכנה עד 1974 ו-1975, ויביאו לאפשרות של הכפלת האוכלוסיה של רמת הגולן, ופיתוח נוסף להרחבה אחרי שנת 1975.

13.11.73

התכנית הזאת כוללת מספר אלמנטים שהייתי

רוצה לתאר אותם כאן על המפה.

בתכנית היה להקים בדרום רמת הגולן

עוד שלושה ישובים. אחד הוא איזרוח גשור. היה מתוכנן מושב נוסף בגוש רמת מגשימים, וסיכמנו על הקמת מושב נוסף במורדות של ה-פסחה. שלושה אלה משלימים את הישובים של דרום רמת הגולן. זו מערכת די צפופה. זה תואם, פחות או יותר, את התכניות הקודמות, והועדה הזאת למעשה אישרה אותם.

בצפון רמת הגולן לא הצענו שום דבר

כי לא היו לנו אלמנטים נוספים. עיקר הדגש שמנו על הקטע המרכזי של רמת הגולן, שהדאיג אותנו, כי קיים פער בין רמת מגשימים ועין-זיוון, של 40 ק"מ, שהיה כל הזמן חשוף מהתיישבות. גם בתכניות הראשונות שהגשנו לוועדה, הסבנו תשומת לב לתופעה שנובעת מהעובדה שבחלק המרכזי של הרמת אין אדמות. מבחינת מקורות המים, יכולנו לפתור את בעיית רמת הגולן ע"י יבוא מים מהגולן עצמו או ממקורות אחרים. כאמור, כמות הקרקע היא מזערית, ומבחינת הקמת ישובים חקלאיים, אין לנו מה לעשות. (אני מדבר על המקומות שהיו בכותרות במערכה האחרונה ברמת הגולן). היות ואין לנו כאן אפשרות לפיתוח חקלאי, אנחנו מדברים פה על מרכז עירוני. אנחנו מדברים על הקמת מספר כפרים שקיומם יהיה על התעשייה. אינני יודע איך יהיה הכפר התעשייתי. לנו ברור שיישוב הארץ בעתיד יחייב הקמת כפרי תעשייה. נצטרך ללמוד היטב איך להקים כפרים במרחב, המבוססים על קבוצות רעיוניות, אשר עיסוקם הכמעט בלעדי יהיה על התעשייה. כמשקים רבים תופסת התעשייה מקום חשוב. אבל לומר שאנחנו יודעים בדיוק איך מקימים כפרים כאלה - יהיה לא נכון. צריך יהיה להקים כפר אחרי כפר

וללמוד מהנסיון .

במרכז רמת הגולן אנחנו מציעים הקמת מספר כפרי תעשייה. בקשר לעיסוק של המרכז העירוני, אנחנו רואים מספר עיסוקים הקשורים אורגאנית לרמת הגולן, ומספר עיסוקים שלא קשורים אורגאנית לרמת הגולן. מה שקשור אורגאנית, דיברנו על פיתוח תיירות באיזור צפון מזרח לכנרת. אין לנו רצון להפוך את האיזור הזה לאיזור מגורים. הוא יהיה קודש למתקני תיירות. האנשים שיעבדו באיזור הזה, שצריך להיות אינסטנסיבי מבחינת הפיתוח, יוכלו לגור במרכז הזה, 10 ק"מ מהמרכז. לצה"ל יש שירותים שונים ברמת הגולן ויוקמו בתי מלאכה שדרושים לכך נוסף למפעלים האיזוריים של הרמה עצמה.

נגיע לייצור של 5000 טון הודים. לזה צריך מערכת שירותים לא קטנה כמו משחטות, מפעל לעיבוד בשר וכו' רעיונות ששר החקלאות השמיע בזמנו. לנו נראה שבמידה שיוקם מרכז עירוני, אין ספק שהמפעלים האלה יוקמו על ידו ומפעלים אחרים הקשורים לפיתוח רמת הגולן בעתיד!

שלושת הזכרים קשורים אורגאנית לרמה. האוכלוסיה הקיימת קשורה למפעלים הללו, והאוכלוסיה העתידה תוכל להתקשר למפעלים שימוקמו פה ויופעלו כאן.

בשבוע שעבר, כאשר שר האוצר היה ברמת הגולן, הושמעה מחשבה אולי למקם ברמת הגולן מפעל לייצור מלט. אם יוקם מפעל כזה, זה ללא ספק יכול להיות מוקד לתעסוקה של מספר לא קטן של אנשים.

יש מספר דברים המתקשרים לרמה עצמה. זה

ייצור הקלאי ותיירות ודברים נוספים.

כדי להגשים את המערכת הזאת צריך להשלים

את מערכת התשתית. הדבר החשוב ביותר והמהיר ביותר המחייב טפול, זה
עצין מערכות החשמל. מערכות החשמל לדרום רמת הגולן וגם לצפון רמת הגולן.
מערכות החשמל הן מפתח לפיתוח מפעלי המים; ומערכת הכבישים שתשלים את
הכבישים הקיימים ברמה. אין פה שום חידוש. אלה דברים שהיו כלולים
בתכנית של מערכת רמת הגולן. מה שמציעים הוא: שהתכנית הזאת, במקום
ל-ארבע שנים, תבוצע בשנתיים, ואת זה עושים כדי לאפשר הכפלת האוכלוסיה
של הרמה.

השיכון כמובן יהיה אחד המפתחות להכפלת

האוכלוסיה. מוצע להוסיף 900 - 950 יחידות שיכון; כ-500 ביישובים
הקיימים וכ-400 ביישובים חדשים.

אלה הדברים שרצינו להביא בפניכם.

כאמור, הכצוע של התכנית הזאת - כמו

שהובאה כאן - מאפשר הכפלת האוכלוסיה של רמת הגולן תוך שנתיים,
ויצירת תשתית לאוכלוסיה יותר גדולה בעתיד. אותם מפעלי חשמל,
מפעלי המים, המרכז העירוני שהתחלתו תתבצע כאן, מאפשרים קליטת
מספרים יותר גדולים של אנשים בתקופה המוצעת.

יש לך סקיצה כספית?

השר פ. ספיר:

היו"ר השר י. גלילי:

גבתי ואני ישבנו עם אדמוני בקשר לתכנית

הכספית. ביקשנו מאדמוני להביא את זה

בנפרד מהנתונים התקציביים. לא ידענו שהשר ספיר יכבדנו היום בנוכחותו.

מר י. אדמוני:

ההקף התקציבי של התכנית הוא כרבע מיליארד ל"י,

שמהם 40% הם לשיכון, ובערך כשליש מזה

לפיתוח התשתית, הכשרת הקרקע, קווי החשמל, כבישים, מפעלי המים והתקשורת.

בערך שליש הוא לפיתוח הענפים. זה אותו התקציב המופנה באמצעות חטיבת

ההתיישבות.

השר פ. ספיר:

זה כולל את המשך התקציב לשובים הקיימים?

מר י. אדמוני:

כן.

מר מ. קול:

מתי ואיך יכפילו את האוכלוסיה בשובים

הקיימים?

השובים הקיימים ברמת הגולן הם דלילי

אוכלוסיה. זה תלוי כמידה רבה בבנין כתיים. אני שומע שיש מועמדים.

לפני שמקימים עוד נקודות, אני רוצה שהשלב הראשון של העשייה יהיה

הכפלת האוכלוסיה של השובים הקיימים. צריך לתת להם את המקסימום

כדי שיוכלו לפתח משק, וזה יחזק את הרגשתם. זה נחוץ מאד אחרי מה

שהתרחש ביום הכיפורים.

אני רוצה לשאול את היו"ר, האם הוא קיים
או עומד לקיים דיון עם צה"ל בנוגע לבעיית ההגנה המרחבית. מה שאמר
אדמוני בהתחלה, היה אחד הדברים המדכאים ביותר. כאשר ביקרתי בישובים
סיפרו לי האנשים מה שקרה אצלם. הרגשתם היתה שמעולם לא היה ישוב
כמצב כזה, ואפילו אנשים בגליל העליון שלא היו רחוקים מהסנקים
הסוריים, עמדו בלי הגנה מרחבית. עלינו לדאוג לכך שלא יחזרו דברים
כמו ערב יום הכיפורים. אבל צריכים שם הגנה מרחבית. מכיון שהיו"ר שלנו
היה קשור למושגים כאלה, אנחנו רוצה לדעת אם היה דיון או האם עומד להתקיים
דיון עם צה"ל בנושא הזה.

מר אבני:

לגבי השיכון יש להבחין בין שלושה מישורים.
יש מספר ישובים שהשיכון הקיים מאפשר שם
הגברת האוכלוסיה. יש מספר ישובים שעם גמר הבנייה - שנמצאת בשלבים
שונים - יוכלו לקלוט אנשים נוספים. יש ישובים שהם בשלבי התפתחות
ראשוניים ועדיין לא הגיעו למספרים כאלה. אם יוחלט על הכפלת האוכלוסיה
בצורה מואצת, יש לתגבר את השיכון, בשים לב למשך זמן הכצוע, שהוא
יחסית די ארוך, בגלל הבנייה הבטחונית והקשיים האובייקטיביים. לזה
נגיש הצעה מפורטת.

השר מ. חזני:

מהו מספר היחידות המתוכנן בבני יהודה ומרס
מקורות פרנסתם?

מר י. אדמוני:

בתכנון של בני יהודה הבאנו בחשכון התפתחות של עד 200 משפחות. הקיום הוא על מפעל שמשותף לנו ולתעשייה האזרחית. כמידה והמפעל הזה לא יקלוט את כל העובדים, יכול להיות שיוקם מפעל נוסף במקום. חלק לא קטן של האוכלוסייה יעבדו בשירותי האיזור כמו מורים, רופאים, אחיות, מנהלי בנק, עובדי צרכניה וכו'. יש ברמה 1727 איש ומתוכם 331 ילדים.

השר פ. ספיר:

אני רוצה להגיד שאני ער להתיישבות כל הזמן. גם כאשר חוזרים לחיים מתוקנים - ומי יתן וזה יהיה בקרוב - לצערי אינני רואה את זה כל כך קרוב - אני בטוח שתהיה ישיבת הועדה או לפחות של החלק הממשלתי של הועדה, כדי שגם בחיים המתוקנים ילמדו משהו ממה שהתרחש. זה לא שייך לרמת הגולן דוקא. במפה שלי - שמעולם לא ציירתי ולא פרסמתי - כלולה, בין היתר, ללא תנאי: ירושלים, ואחר-כך רמת הגולן, וזה מנימוקים שונים. זה לא רק עניין של רמת הגולן אלא גם מה שיש דרומה. אולי הפעם זה מובלט מאד, למה.

רמת הגולן קיימת, ואם היא קיימת, צריכה להיות אליה גישה לא של "חומה ומגדל". אני רוצה לתמוך בנקודה אחת בדברי השר קול. אני ביקרתי במקום. אחת לשנה אני מזדמן לשם. ראיתי דברים של אוזלת יד שלנו לאחר המלחמה. זה עורר מרירות מוצדקת. הסכנה המרכזית שהרגשתי אצל המתיישבים זו האכזבה. אלה בחורים ובחורות צעירים שדרשו לא להוריד אותם מהמקום. הם מיהרו לחזור לישובים. הם חזרו כי הם רוצים לחיות במקום. הם חיים בחזית. צריך להקל עליהם ולעשות את החיים יותר נוחים בשבילם. צריך להסיר מהם את העצבות.

העצבות באה מפני שהם מעטים. . אינני מבין - קראתי כבר על 6 - 8 ישובים חדשים. אני הייתי עושה כל מאמץ כדי להגדיל את הישובים הקיימים. אני יודע שזה לא פשוט; פלוני לא הולך עם אלמוני; תנועה קיבוצית אחת לא הולכת עם השניה. אבל צריך לנסות ולהשתדל.

אני נכהלתי מאלף הסנקים ההרוסים. צריך להיות צבא שישמור על הישובים. לאנשים יש ענין צבאי. הם אומרים: מדוע אתה לוקח אותי לדרום, אני רוצה להיות חייל בסביבה שלי! יש הגיון בדבר. הוא יילחם על חייו ועל אדמתו ועל הישוב שלו. כשהוא מגויס בעזה או בבקעה, הוא לא יכול לחזור לישוב שלו. צריכה להיות ררויזיה בכמה דברים. הדבר הגרוע ביותר יהיה אם לא נלמד^{כולנו} לקח. עכשיו מדברים על רמת הגולן שזה יעלה רבע מיליארד ל"י. בסדר. כל מאמץ יכול ללכת לשם. צריך להסביר לברית הקיבוצים ולתנועת המושבים את המצב, שצריך להוסיף שם 100 או 200 יחידות דיור. צריכה להיות הסתערות על התנועות שיביאו עוד אנשים לישובים הקיימים. שמעתי שיש מקומות כהם יש 20 משפחות. בכפר סבא, ברחוב שלי, בונים בית בו יהיו 36 שכנים... משהו השתנה בארץ הזאת גם במושגי ההתיישבות. פעם היו מחלקים את התקציב של ההתיישבות ולא נותנים אותו בבת אחת. גם אז חלקתי על מדיניות זו. עכשיו לא צריכים לפעול לפי קנה מידה של 25 שנה. זה נקרא: התיישבות חדשה ולא מבוססת. אם משפחה מרוסיה יכולה להסתדר מיד, מדוע לא יוכלו אלה להסתדר? אם יחליטו - יביאו פחות עולים. אינני שייך לאלה שיחליטו כך; אבל צריך לראות את הכל. יש תורת העדיפויות. לתנועה הקיבוצית יש תעשיה ב-190 ישובים, יש לה 250 מפעלים תעשייתיים. התנועה הקיבוצית צריכה לעשות כל מה שנחוץ כדי להוסיף ברמת הגולן. אם גבע היתה זקוקה לתעשיה, אז בודאי הישובים ברמת הגולן זקוקים לה. אם יש 17 ישובים, צריך לחפש ל-15 ישובים וגם למושבים מפעלי תעשיה. זה גם יגרום לכך שהבתים שם לא יעמדו ריקים.

שמעתי שצעירים שלחמו שם בסנקים, רוצים לחזור למקום. שמעתי שרוצים להקים שם מרכז איזורי תעשייתי. שמעתי שהשר גלילי הציע את זה. אני לא מפריע. אני תמכתי ותומך בכל לב בבקשתם. אם לא יהיה שם ישוב של הרבה יהודים אז האורות מחיפה ינצנצו להם. שם צריך להיות מרכז כזה שיוכלו ללכת לקולע, עם כל האסריבוטים הציבוריים, החברתיים שכונים. לשם יבואו אנשים שאינם רוצים ללכת להתיישבות חקלאית. ראיתי זאת בֶּרֶד, בכרמיאל ובמקומות אחרים. אנשים התאבדו בדימונה ובמקומות אחרים. אני זוכר את 24 המשפחות שהביאו לדימונה בכוח, ורובם נשארו שם, למרות ההתנגדות שלהם בהתחלה. אני בעד הקמת מרכז עירוני ברמת הגולן ובעד מתן עדיפות לזה. אינני רואה מתי יהיו בימית רבע מליון תושבים, את אלף המשפחות הראשונות אינני רואה עדיין גם אם ירוצו על זה כולם וירצו להיות "אב עיר". בונים במקומות אחרים גם כן מרכז איזורי. את 500 המשפחות אני רוצה לראות שם עד 1975, גם אם צריך בשביל זה רבע מיליארד ל"י, אז לא יהיה רבע מיליארד ל"י לדבר אחר. זה בעדיפות גבוהה. אם לא כן, צריך להשלים עם כך ששם תהיה קבוצה קטנה וגבול שהצבא ישמור עליו. אני בטוח שיהיו הרבה אנשים שאינם רוצים לחיות בקיבוץ או כמושב, אבל מוכנים לחיות במרכז עירוני כמו כרמיאל.

השר נ. פלד:

נדמה לי שצריך קצת להרחיב את ההצעה

שהציע קול. אני חושב שצריך לקיים

דיון עם גורמי הבטחון על הלקחים שיש להפיק ממה שקרה כיום הכיפורים לגבי תכניות ההתיישבות והאכלוס ברמת הגולן. הנושא חשוב וחיוני.

אני חושב שהיו"ר שלנו ידאג לכך שהדיון הזה יתקיים. זו שאלה מעשית וגם שאלה של קונצפציה.

דבריו שני, גם אני תומך בהשקפה שצריך בסדר

העדיפות הראשונה לשים את נקודת הכובד על הגברת הישובים הקיימים. אני חושב שהדבר הזה הוא גם ניתן לבצוע מהיר. אינני חולק על הקמת מרכז עירוני. הפיתוח של המרכזים האיזוריים הוא תהליך איטי, עד שמרכז איזורי הופך לעיר זה לוקח הרבה זמן. כנקודה זו, אני מציע שבסדר העדיפויות נלך במגמה של הגברת הישובים הקיימים כדי לתת להם הרגשה של יתר חוזק ויתר התבססות.

היו"ר השר י. גלילי: אין שום ספק שהדברים אינם יכולים לחזור

אל השיגרה ואל הדפוסים של עולם כמנהגו

נוהג לאחר המלחמה. אבל יש גם סכנה שכאשר מדברים - וצודקים כאשר מדברים - על "רעידת אדמה" שהתרחשה עכשיו, וכאשר מדברים על תמורות שחלות ושינויים נדרשים, יש סכנה שמפליגים בזה עד כדי כך שמערערים על המוסכמות הכי ודאיות. לכן בדיבורים המכלילים והסתמיים על שכלולים אין להסתפק. מוכרחים להצביע מה השינויים הנדרשים. אני הייתי משוכנע ועודני משוכנע שבעתיים לאחר השיחה הזאת, שאין חברים מעלים סימני שאלה לגבי אחיזתנו ברמת הגולן. אני רוצה בהזדמנות זו לחזור ולהדגיש מה שאמרתי לא פעם, שאף אחד מאתנו לא יכול לערוב לנו מה יהיו תוצאות המאבק על גבולות הקבע ועל גבולות השלום. אינני מדבר פה על דעות שונות. ההבדל היסודי שבין מדיניות הממשלה הנוכחית לבין המדיניות האלטרנטיבית, היה כל העת, והדבר החריף לאחר מלחמת יום הכיפורים, כאשר ממשלת ישראל אומרת שהיעד המרכזי שלה זה השגת שלום בגבולות כני-הגנה, אפילו הדבר כרוך בפשרה טריטוריאלית. המדיניות האלטרנטיבית

13.11.73

אומרת : אף שעל, אפילו הדבר דוחה את השלום. הווה אומר, שאנחנו נעמוד בפני הכרעות קשות, בפני מאבקים קשים, ואף אחד לא יודע [] בפני מה נעמוד. לא במקרה הממשלה אף פעם לא קבעה גבול אולטימטיבי; היא לא אמרה שהקו הזה יהיה אולטימטיבי. זה חל על כל אחד מחבלי א"י, אפילו על רמת הגולן. בזה אינני אומר שיש מי שהוא מאתנו שמתנדב על חלק כל שהוא בגולן לוותר. התודעה הזאת היא אכזרית מאד, היא רצינית מאד, ואנחנו נמצאים בעידן של הסתכנות. לאחר המלחמה הזאת נחשף הדבר, שנתבלט ביתר אכזריות מאשר לאחר המלחמה הקודמת. בתנאים כאלה צריך להיות סבלן לגבי היסוסים, ערעורים וסימני שאלה. אני חשכתי כך, ושוכנעתי שבעתיים ע"י החברים שהשתתפו בשיחה, שאין מעוררים סימני שאלה לגבי האחיזה שלנו ברמת הגולן. זו שאיפה במסגרת קווי הפסקת האש שלאחר מלחמת ששת הימים ולא מעבר להם. אם כך הדבר, אם הנושא הזה הוא חיוני ביותר במאבק שלנו לגבי העתיד, ניצבת השאלה של העדיפויות. גם לי נראה סדר העדיפויות שחברים ציינו פה. כלומר: מאחר ואנחנו נפעל במסגרת תקציבית ריאלית ולא שאחרים קובעים לנו את המסגרת התקציבית, אנחנו צריכים לקבוע לוח עדיפויות לגבי סעיפי בטחון וסעיפים אחרים כמו חברה ועוד. ראוי לצטט את כל הנאומים שלי עד 5.10, על לוח העדיפויות של סעיפים שונים בתקציב ולוח עדיפויות בתוך סעיף ההתיישבות. לפי דעתי, בשים לב למה שהספקנו לעשות ברמת הגולן עד ה-6.10. העדיפות היא לבסס [] את אשר עשינו שם. קודם כל מבחינת האיכלוס ושנית מבחינת הדברים שידבר עליהם השר ספיר - להעניק לאנשים שם הרגשה של חיים מלאים, של חיים איתנים, לפחות בכל מה שנוגע לנו.

יהא אשר יהא המצב מעבר לגבול, אי אפשר לומר שאם לא יהיה איכלוס של רמת הגולן זה מפני שהסורים מפריעים. זה מלמד על שעור רצונם עד היום, יותר מאשר על שעור יכולתם, של היהודים, אם מדובר במיצוי האפשרויות הכלכליות והחברתיות והשיכוניות שאנחנו כבר יצרנו שם ויש ביכולתנו ליצור. אנלמצאתי הכרה והוקרה של אנשי הישובים לגבי המהירות של הענות המוסדות של משרד השיכון ושל המחלקה להתיישבות לשיקום הישובים לאחר המלחמה. עוד היה חסר לנו, חלילה, שתהיה מרירות בתחום זה, בנוסף למצוקה, לצער ולסבל שלאחר המלחמה. גם לי נראה שבשים לב למה שכבר עשינו כרמת הגולן, סדר העדיפות הוא בפיתוח מה שעשינו, באכלוס, ואני מכניס את ענין המרכז האיזורי התעשייתי כאחד הדברים שצריך לזכות כסדר עדיפות גבוה. בכל אלה כרוך פיתוח מערכות התשתית שכרוכות בזה. אם ניגש לענין המרכז האיזורי התעשייתי אני מקווה שניגש אליו בגישה בריאה, לא בחצוצרות על 250,000 תושבים. מלכתחילה, בטיפול נאות, אני מקווה שנהיה פטורים בנושא הזה מן המחלוקת, איזה גורם משרדי עוסק בזה. היות והכוונה היא לפיתוח איזורי, הרי שבדבר הזה יצטרך לספל צוות, אבל באחריות משרד השיכון. יהיה צורך לבוא בדברים עם התנועות על מנת שהחומר האנושי העולה לגולן לא יהיה מקרי, אלא ממקור תנועתי. אני לא רואה הבדל בגישה של השר ספיר או הגישה של השר קול. לפי עניות דעתי, אחד הדברים שנצטרך ללמוד מהמלחמה האחרונה, זה הנחה ישנה נושנה, שמלחמה היא דבר יותר מדי רציני משהיה מותר למסור אותה לגנרלים בלבד.

השר פ. ספיר: אם מה שמבקשים החברים, שיחיילו אותם במקומות, זו הגנה מרחבית - תקרא לזה

הגנה מרחבית.

היו"ר השר י. גלילי: שוחחתי בנידון עם אנשי הישובים וגם עם אנשי צבא. לפי דעתי הצבא נהג בסדר כאשר החליט על פינוי הילדים ואחר-כך על פינוי התושבים. בימי מלחמת העצמאות, טבע שבנקין את המטבע שלא נפנה אף כבשה ואף ילד... ההנחה הזאת אין לה שחר לגבי התנאים של 1973.

יש סידרה של שאלות. אחת מהן היא: אם אפשר להפוך את הישובים לגורם משולב בתכנית ההגנה של המרחב. אם התכטאות אזרחית איננה אוטנטית מספיק בנידון, יש לכך עדויות של אנשים צבאיים מוסמכים, ביחוד שאפשר להעניק לאנשים הרגשה שהם אינם רק אובייקט שבשעה מסוימת הם מתפנים ונכנס צה"ל, ולפעמים אפילו קורה מה שלא היה ראוי שיקרה בבתים הצפוניים. יש לזה פתרונות. הפתרונות אינם כדי לספק צרכים פסיכולוגיים אלא כדי להשלים צרכים בטחוניים חיוניים. העניין נידון בכל הרצינות בצבא. בעניין זה גם המט"ל וגם שר הבטחון לפני המלחמה היו ערים. בנידון זה אני מעיד עלי את שר החקלאות ש"לפנתי אליו לביתו ודברתי אתו על זה שאנחנו צריכים לקיים את הוראות הבטחון בנושאים הבטחוניים בישובים. הנושא הזה עמד על הפרק. אני מעריך שאפשר לדון בו גם בוועדה שלנו, בהנחה שיש סייגים בדיון על נושאים בטחוניים ספציפיים שועדה אזרחית צריכה להדיר עצמה מדבר כזה.

בכוונתי להציע לסכם על דעת הועדה, שיו"ר הועדה ושר החקלאות יבואו בדברים עם ראש הממשלה ועם שר האוצר, במסגרת התקציב הריאלי, לפיתוח רמת הגולן.

השר פ. ספיר:

אם תעמוד להכרעה - ישובים חדשים, או השלמתם
וחיזוק הקיימים, בתקציב ובאנשים - אני מבין
שאנחנו בדעה אחת, עד כמה ששמעתי את היו"ר, את השר קול ואת השר פלד.

היו"ר השר י. גלילי:

אם תהיה מסגרת תקציבית מוגבלת, ישנן עדיפויות
שנצטרך להחליט עליהן.

השר מ. חזני:

לאחר מה שקרה וגם לפני זה, אנחנו חייבים במאמץ
כספי מירבי כדי להחיש בדרך האפשרית את הגדלת
האוכלוסיה ברמת הגולן. אבל אני רואה צורך להוסיף ולומר שזה לא על
חשבון האחזיות והתנחלויות הקיימות במשק באיזורים אחרים. אני חושש
לכך. הכפלת האוכלוסיה בבקעה - ויש אנשים - דורשת שיכון. שם אין
בעיה של תשתית. הכפלת האוכלוסיה בגוש עציון ובקריית ארבע, זו גם
כן עדיפות א' בעיני. יש עדיפות א'א. ראיתי צורך להוסיף, בה כבד
צם ההערכות למאמץ הגדול של רמת הגולן, לדעתי צריך לדאוג
לכך לא רק שהדבר לא יבוא על חשבון המשך רגיל של ישובים באיזורים
אחרים, אלא שבמקביל לכך צריך להעשות מאמץ לחיזוקם של יתר הישובים
הקיימים.

אני מתאר לעצמי שבתחום החקלאי ברמת הגולן

ישנן תכניות בידי המחלקה, למצוי האפשרויות הקיימות שעדיין לא מוצו.
הייתי מביע משאלה שהדבר הזה ייעשה במקביל לתחום התעסוקה התעשייתית
בד בבד עם התחלת העבודה של תשתית, מעכשיו יוחל בתעסוקה התעשייתית.

אני אומר זאת בעיקר לגבי נושא של המרכז האיזורי שכחלקו הגדול צריך לעמוד על הגשת שירותים לאיזור קיט. אני לא מתלהב מזה כל כך כי אינני רואה את זה כריאלי שזה יכול להעסיק 150 - 200 משפחות. הוא יעדיף לגור בסכריה מאשר למעלה. צריך לל (ות את זה מהנסיון הראשון עם תכנון ריאלי של תעסוקה לא חקלאית.

השר ז. שרף: לי ברור לגמרי שעדיפויות תצטרכנה להיות. זה איננו ויכוח עם שר האוצר. הויכוח על התקציב הוא מעצם סיבו דרך לקביעת עדיפות. העדיפות הראשונה היא : חיזוק הישובים הקיימים.

נזדמן לי לבקר ברמת הגולן ביום רביעי. שאלתי שאלה על ריכוז הכוחות הסוריים. קיבלתי תשובה. הנסיעה שלי למקום היתה מלווה חגיגות בכל מקום. אם נגמר שלב א' במקום אחד, הרי במקום השני התחילו שלב ב' של הבניה. אפילו אז לא היה ישוב שלא תבע שיגדילו את האפשרות של קליטה מבחינת שיכון. אמנם שם קיבלתי קומפלימנטים על משרד השיכון, אבל היתה תביעה על הגדלה. זו עדיפות ראשונה. עדיפות שניה, לאחר דיון ממצה, זה המרכז האיזורי. מה שלא מתוכנן מראש לעיר, לא תפתח לעיר קטנה. ההבדל הוא בתכנון ולא בשם ולא בפונקציות הראשונות. הפונקציות הראשונות יכולות להיות שירותים. השאלה אם רואים בעתיד התפתחות אורכאנית או מרכז איזורי שנגמר בשלב מסוים.

אני לא רחוק מלהיות חסיד של כפרים תעשייתיים. אליבא דכולנו העניין צריך עיון ממושך, יסודי, ובדיקה. אני לא מתאר לעצמי קיבוץ שיתקיים על מפעל אחד או שניים. המפעלים שקמו בקיבוצים, קמו לאחר שהקיבוץ היתה חברה מגובשת. הוא לא התגבש על

13.11.73

בסיס תעשייתי. משהיה מגובש - היה מגובש.

השר ח. גבתי:

מר אדמוני אמר שמה שמוצע פה היום היה כבר בתכנית

הקודמת. היום הצורך לעשות הכל יותר מהר.

צריך להגביר את הקצב. אני מסכים לדברים שנאמרו פה. המטרה העיקרית שלנו זה להביא ככל האפשר יותר מהר, הרבה יהודים לרמת הגולן. כיום יש אלף מבוגרים ברמת הגולן, צריך להכפיל ולשלש אותם. אני מקבל את זה שעדיפות צריכה להנתן לישובים קיימים, אבל לא הייתי אומר זאת באופן אבסולוטי. ישנם ישובים קיימים, אמנם לא רבים, שהגדלת האוכלוסיה בהם איננה עניין של שיכון ושל תקציבים. אין רזרבה של אנשים המוכנים ללכת לישובים האלה, גם אם תבנה שם עוד 20 דירות. יש ישובים ששם השיכון קובע, יש אנשים שמוכנים לבוא, אבל אין שיכון. לכן אני נגד הכללה של עדיפות ראשונה. במידה ויש בתכנית הקמת מספר ישובים, יש מבחן היכן יש גרעין מוכן וחזק שיכול לעלות ולבנות ולהתיישב, והתנועות שרוצות שיהיה להן עוד ישוב, מבלי שיש להן אפשרות להבטיח שיש להם הגוף הדרוש לכך. אני מציע כדיקה. אנחנו כבר מזמן הגענו למסקנה לא ליישב את רמת הגולן על חקלאות. אנחנו יודעים את המגבלות. כאן תצטרך להיות התיישבות על מקורות פרנסה אחרים. בחקלאות אנחנו יודעים מה לעשות; לא ברור לנו מה הן האפשרויות הלא-חקלאיות. בזה צריך להשקיע עכשיו הרבה מחשבה והרכה עבודה כדי לגלות אפשרויות של פרנסה ממקורות שישנם ברמת הגולן ומקורות פרנסה שצריך להביא לשם מהחוץ.

13.11.73

אני מאד מצדד בהקמת המרכז העירוני . מרכז איזורי מוקם כדי לתת שירותים לאיזור. כאן הכוונה איננה לזה , אנחנו מוכנים כאן לישוב גדול. אני מסכים עם השר שרף שצריך לדעת מראש את הכוונה. אני בעד מרכז עירוני.

השר שרף אמר שאיננו מאמין בכפרים שיוקמו על בסיס תעשייתי. אני שותף לכל הספקות, אבל אני יודע שאם אנחנו רוצים למלא את השטח הריק הגדול שישנו ברמת הגולן במרכז, לא תהיה לנו ברירה אחרת אלא להקים שורה של ישובים שלא יתבססו רק על החקלאות. יש ענפים חקלאיים שאותם אפשר לפתח.

עד שלא נתנסה בכפרים התעשייתיים, לא נדע. בתכנית יש שני כפרי תעשייה, שאני רוצה לפחות להקים אחד באופן ממשי. אני רואה את זה כתשתית לפיתוח נוסף של רמת הגולן. יתכן שנראה שלא מצאנו את הדרך הנכונה, אבל אני בעד זה כי יפתח לנו את הדרך לפיתוח נוסף של רמת הגולן.

התיקון שאני מציע הוא, שתהיה בדיקת אפשרויות באופן מפורט ואינדיבידואלי עם כל ישוב, באיזו מידה אפשר להרחיב את הישוב וגם בקשר להקמת ישובים נוספים.

לא הזכירו עדיין שחלק גדול מהתקציב זה לתשתית: לחשמל, מים. בלעדי זה גם לישובים הקיימים אין אפשרות להרחיב ואני רואה את זה כעדיפות ראשונה. עדיפות - כן. אבל צריך לקבוע את הדברים מתוך ראייה כוללת של האפשרויות ושל הצרכים.

מר ר. וייץ:

אני מקבל את הנוסח של שר החקלאות לגבי הנושא

כיצד ייקבעו עדיפויות הלכה למעשה. לגבי המרכז -

מדובר על מרכז עירוני. אני מסכים להגדרת שר השיכון שמרכז עירוני

חייבים לתכנן מראש תכנון אורבאני. ההבדל בין מרכז איזורי למרכז

עירוני הוא, שאחד תחום והשני לא. אני רוצה להדגיש את הצורך בטיפול

בשלבים הראשונים של המרכז העירוני שמצריך תכנון כלכלי וחברתי מראש.

אני הייתי רוצה לראות תכנון מראש בהנחת היסוד של העיר ברמת הגולן.

מתחילים עם 200 - 300 משפחות, אבל הכוונה היא שייווצר בה כוח צמיחה

שיתפתח לשוב עירוני. צריך להביא את זה בחשבון בתכנון הפיסי.

לא הבאנו לכאן כמה פרטים של התכנון האיזורי של רמת הגולן; המחלקה

להתיישבות ניסתה לבחון את האפשרויות הכלכליות הראשונות. הקייט איננו

העניין הראשון ברשימה. יש כמה דברים שאפשר להתחיל בהם. מתחילים עם

כמה עשרות משפחות. הייתי רוצה לראות תכנון חברתי. אני חושב שאם

המחלקה לעליה, משרד הקליטה והמחלקה להתיישבות ישבו יחד עם משרד

השיכון אפשר יהיה ליצור מרכז משיכה לקליטת עולים ולכוון אליו

בעלי מקצוע מתאימים למפעלים שנוצרה לתכנן. אפשר למשוך לשם כוח אדם

שבתנאים אחרים לא היה בא לשם. אני מקווה שנמצא את הדרכים לבצע

זאת הלכה למעשה.

אשר לכפרים התעשייתיים, אני חושב שיש ספקות,

ויש קשיים. אין ספק שבלי נסיון לא נמצא פתרונות. יש הרבה שינויים

בתעשייה. היו נסיונות קשים בקיבוצים תעשייתיים בלבד. חלו בינתיים

שינויים מרחיקי לכת.

ברמת הגולן יש גרעין של קבוצת עולים שנקראה:
עליה 70, שהיו צריכים לעלות ולהקים את הגרעין הראשון של כפר תעשייתי
אני מקווה שעם הנורמליזציה במצב, הם יעלו. העולים הם מרוסיה.
גינת אצלי קיימת בעדיפות א' של חיזוק הקיים.
כמו שהקימונו את הקבוצה סביב בני יהודה, שזו קבוצה של שלושה ישובים,
אותו דבר אנחנו רוצים לעשות לחיספין. לדעתי, הכפלת הישוב ברמת
הגולן זה מובן מאליו, ומספלים כזה. אני מדבר על שני אלמנטים שהם
חדשים, אחד זה המרכז העירוני והשני זה התחלה של כפרים תעשייתיים.
אני אופטימי. אני רואה את האפשרות להקים אריח התישבותי שכה דרוש לנו.
אני מקווה שנמצא את הדרכים ונקים מערכת של ישובים כפריים קואופרטיביים
העומדים על חברה סגורה והם מוסיפים את הנדבך הדרוש לנו כדי לחזק את
המבנה ההתיישבותי הקואופרטיבי של ישראל. פה המקום המתאים לראות
את המעשה וללוות אותו בעיון ולימוד לקחים. אם נתחיל כזה, אני
מקווה שנבצע בקצב מוגבר את התכנית שהובאה לכאן.

השר מ. קול: אני רוצה לבקש שהתכנית של המרכז האיזורי תובא
לדיון בוועדה, שנדע את הפרטים. איזה ענפי פרנסה
יהיו שם. צריך הכל להיות מתואם כדי לא להרוס את קריית שמונה.
משרד השיכון והצבא יביאו את ההצעה לכאן ונוכל לחוות את דעתנו
ולהעיר עליה.

בענין ההגנה המרחבית אני מבקש מהיו"ר שיתקיים
כאן דיון על כך יחד עם אנשי צה"ל. זה לא רק ענין של רמת הגולן.

אני ביקרתי בשני ישובים כמו עין גב ושאר ישוב ושמעתי מה התרחש
שם ביום הכיפורים. זה מראה שזה לא רק ענין של רמת הגולן, זה
ענין בסיסי.

היו"ר השר י. גלילי: אינני מכיר שני חברים - אפילו לא אני וגבתי -
שהספיקו לקיים ביניהם שיחה על התכניות
והמגמות כתחום ההתיישבות לאחר המלחמה. אין ללמוד מכאן שיש לי -
ואני מניח גם לא לגבתי, מגמה להסתלק מפעילות התיישבותית באיזורים
אחרים, אם זה כבקעת הירדן ואם זה בפיתחת רפיח. הענין רציני מאד
מבחינת המסגרות החמריות העומדות לרשותנו, המשאבים, כוח האדם וגם
סוג העדיפויות מבחינה מדינית. הבאנו את נושא רמת הגולן לדיון
כי חשבנו שזה בוער, כשים לב למה שעבר על מרחב זה, וגם מפני שהערכנו
שלא תהיינה בנידון תהיות ולא מתעוררו סימני שאלה.

אני מצדי, אם תמכתי בדעה שהובעה כאן, שברמת
הגולן, בדרך כלל, העדיפות איננה לישובים חדשים, אינני אומר בזה
שזה נכון לגבי איזורים אחרים. כשנדון באיזורים אחרים, נבחן את זה.
אני מסכים לדברי גבתי כי גם הכללה זו איננה חלה על כל פרט ופרט
ברמת הגולן.

אני תומך בדעה שנפנה אל שר הבטחון ונבקש
דיון עם נציגי הצבא בנושא ההגנה המרחבית. הדבר כרוך גם בנושא
רציני מאד, וזה נושא הנח"ל. אני רוצה להביא לידיעתכם כי בשבוע
שעבר באתי בדברים עם שר הבטחון ועם הרמט"ל והפניתי תשומת לב
של ראש הממשלה לכך, שמיניה וביה ומכלי משים אנחנו יכולים לעמוד
במצב שהנח"ל יפורק. הכותרת למעשה המירוק לא יהיה חיסול הנח"ל
אלא איוש צוותי טכנים. בכך אינני רוצה להקל ראש כבעיות הגדולות

של כוח האדם שצה"ל נתקל בהן עכשיו. כבר במהלכה של המלחמה פורקו גרעינים ע"י זה ששובצו כקטעי לחימה, ולאחרונה הוחמר המצב. כאתי בדברים עם הרמט"כל ועם שר הבטחון. היתה פגישה עם שר הבטחון ונציגי התנועות, ונראה לי ששם נמצא איזה פיתרון. אנחנו יכולים לעמוד בלי רזרבה התיישבותית מאורגנת מיניה וביה ואני חושב זאת לדבר מסוכן מאד. אני מסכים שבעיית ההגנה המרחבית איננה קיימת רק לגבי רמת הגולן, אלא לגבי כל ישובים שהם בקו הספר. אני אפנה בעניין זה.

אני מסכים שנשב לדון בתכנית - כאשר תהיה - של המרכז התעשייתי העירוני ברמת הגולן. נבטיח לכלול את כל הגורמים שצריכים להיות שותפים לזה, עם הגדרה ברורה של אחריות, ונביא את הדבר לדיון בועדה זו.

אני מציע להמליץ להחיש את פיתוח רמת הגולן את מערכות התשתית, האכלוס, המרכז התעשייתי עירוני וישובים חדשים שבתכנית, לפי סדר עדיפויות שיוכא לוועדה לאחר שתיקבע המסגרת התקציבית. אין טעם להתוכח עכשיו על סעיפי התכנית כאשר המסגרת התקציבית הכוללת לא ידועה לנו.

נציץ לשר האוצר להפריד את נושא רמת הגולן מנושא התכניות הארציות, כדי שאפשר יהיה להתקדם בנושא הזה. נפנה אל שר הבטחון בדבר עריכת דיון בנושא ההגנה המרחבית בהשתתפות נציגי צה"ל.

המושג "הגנה מרחבית" אולי איננו ממצה. הכירור שצריך להיות הוא ב- שילוב האיזורים

השר נ. פלד:

בהגנה.

0001/27

מ ח ל י ט י ם :

הת/1 : א. להחיש את פיתוח רמת-הגולן: ביסוס והגדלת האוכלוסיה ביישובים הקיימים; הקמת מרכז תעשייתי-עירוני והקמת יישובים חדשים ע"פ החלטה מיוחדת.

- ב.1) להטיל על משרד השיכון את האחריות הכוללת להקמת המרכז התעשייתי העירוני.
- 2) תכנית עקרונית של המרכז התעשייתי-עירוני תובא ע"י משרד השיכון לדיון ואישור הועדה להתיישבות.
- 3) להבטיח כי התקציב להקמת המרכז התעשייתי-עירוני יכלל בתקציב משרד השיכון החל משנת הכספים 1974/75.

הת/2 : לפנות אל שר הבטחון בדבר קיום דיון בועדה להתיישבות, בהשתתפות נציגי צה"ל, בענין שילובם של יישובי הספר במערכת ההתגוננות.

היו"ר השר י. גלילי: אני מבקש מאד שנשכיל את עצמנו בצנעת הפרסומים.

השבוע היה פרסום על מה שיהיה בוועדת השרים לענייני

התיישבות. אני נוטה לחשוב שהפרסום הזה בא לאחר ששר החקלאות ואני קיימנו

פגישה עם נציגים מרמת הגולן ודובר על כך שהנושא יובא לוועדת השרים

לענייני התיישבות. יכול להיות שמהם הודלף הנושא לעתונות. אולי לא.

אני מודאג מהדברים האלה. אנחנו נמצאים במערכה מורכבת מאד. עד עכשיו

לא היה מקובל שהיו פרסומים על מה שיהיה בוועדת השרים לענייני התיישבות

וגם לא מה שהיה. היה מי שפנה אלי ואמר שהפרסומים הללו יכולים להזיק

למאמץ לשחרר שבויים. אפשר למצוא עילות שונות לפרסום הזה. אני יודע

שאפשר לומר כנגד זה שזה יכול לעודד את היישובים שהם די עצובים. אבל

זהירות שקולה כנגד התועלת המפוקפקת שיכולה להיות בפרסום. אני מבקש

מהחברים שנאמץ לעצמנו את ההימנעות מפרסומים. מה שצריך לפרסם, יתפרסם

באופן מוסמך.

הישיבה ננעלה.